

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра економіки та менеджменту

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи
канд. хімічних наук, доц.
_____ Пантелеймонов А. В.

“ _____ ” _____ 2018р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Європейська інтеграція

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти _____

галузі знань _____ 07 Управління та адміністрування; _____ 28 Публічне
управління та адміністрування _____

(шифр і назва)

спеціальності _____ 073 Менеджмент; _____ 281 Публічне управління та
адміністрування _____

(шифр і назва)

освітні програми _____ Менеджмент організацій; _____ Менеджмент бізнес-
процесів; _____ Публічне управління та адміністрування _____

(шифр і назва)

спеціалізації _____

(шифр і назва)

вид дисципліни _____ обов'язкова _____

(обов'язкова / за вибором)

факультет _____ Економічний _____

2018 / 2019 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою економічного факультету “22” червня 2018 року, протокол № 8

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Тернова Ірина Анатоліївна кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та менеджменту

Самофалова Тетяна Олександрівна кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри економіки та менеджменту

Програму схвалено на засіданні кафедри
економіки та менеджменту

Протокол від “20” червня 2018 року № 13

Завідувач кафедри економіки та менеджменту

_____ (Дорошенко Г. О.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією
економічного факультету

назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна
дисципліна

Протокол від “21” червня 2018 року № 9

Голова методичної комісії економічного факультету

_____ Євтушенко В.А.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Європейська інтеграція» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
(назва рівня вищої освіти)

галузі знань 07 Управління та адміністрування; 28 Публічне управління та адміністрування

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни «Європейська інтеграція»: набуття системних знань щодо основних етапів розвитку ЄС, стратегій його розвитку, права і інститутів ЄС, умов євроінтеграції .

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни «Європейська інтеграція»

- оволодіти понятійним апаратом європейської інтеграції;
- засвоїти основні регулятивні документи ЄС;
- ознайомитись з історичними етапами формування євроспільноти;
- розвинути навички аналізувати інтеграційні процеси ЄС;
- засвоїти правила функціонування інститутів ЄС та основи європейського права.

1.3. Кількість кредитів: 4.

1.4. Загальна кількість годин: 120 год.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
2-й	2-й
Лекції	
32 год.	4/4 год. ЕН-11, ЕХ-1, ЕЛ-11
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	2/0 год. -ЕН-11, ЕХ-11 2/2 год. -ЕЛ-11
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
47 год.	105 год - ЕН-11, ЕХ-11 103 год. ЕЛ-11
Індивідуальні завдання	
25 год.	5 год. ЕН-11, ЕХ-11, ЕЛ-11

1.6. Заплановані результати навчання

Компетентності	Заплановані результати навчання
Здатність до формування, удосконалення, адаптації інституцій України у процесі європейської інтеграції	<i>Знати:</i> витоки сучасної європейської цивілізації, етапи і передумови європейської інтеграції; проблеми євроінтеграції України в історичному контексті; цінності об'єднаної Європи; досвід країн Східної Європи щодо європейської інтеграції. <i>Вміти:</i> вдосконалювати системи, процеси, структури, функції, механізми управління на основі цінностей ЄС та досвіду європейської інтеграції країн – членів. <i>Оволодіти:</i> історичними закономірностями євроінтеграції і досвідом країн Східної Європи в процесі євроінтеграції.
Здатність володіти основними принципами права ЄС і формувати на цій основі нормативні акти	<i>Знати :</i> природу права ЄС та його співвідношення із правом країн-членів; принципи права ЄС, первинне, вторинне право ЄС, ієрархія європейських судів. <i>Вміти:</i> <i>Оволодіти:</i> навичками у підготовці нормативних актів за вимогами ЄС
Здатність виробляти управлінські рішення з урахуванням інтересів зацікавлених сторін в процесі євроінтеграції	<i>Знати:</i> інституціональний устрій ЄС; установчі договори ЄС; Угода України про асоціацію; правила функціонування Єврокомісії, Європарламенту, ОБСЄ, Суду ЄС, Суду аудиторів. Види політик ЄС. <i>Вміти:</i> аналізувати спільні політики ЄС, основні принципи, структуру, компетенції органів ЄС. <i>Оволодіти:</i> основами формування спільних політик ЄС і процесами вироблення рішень з урахуванням інтересів усіх зацікавлених сторін.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Теорія та історія європейських інтеграційних процесів

Витоки європейської цивілізації. Сучасні теорії об'єднаної Європи. Сутність і види інтеграції. Державний суверенітет і інтеграція. Історія європейської інтеграції; Договір і єдиний європейський акт, інституційне будівництво. Конституція ЄС. Лісабонський договір. Влаштування і архітектура ЄС.

Тема 2. Еволюційні етапи розвитку європейської ідеї

Передумови європейської єдності. Історичні питання цивілізаційних кордонів Європи. Еволюція ідей об'єднаної Європи. Розвиток європейської ідеї у ХІХ ст., створення європейських інтернаціоналів напередодні 1914 р. Еволюція європейської ідеї у міжвоєнний період. Вплив результатів другої світової війни на подальші інтеграційні процеси в Європі.

Тема 3. Інтеграційні процеси в Європі 40-50-х рр. ХХ ст.

Конгрес Європи у Гаазі – 1948 р. Створення Ради Європи як символи

європейського примирення. План Маршалла. План Шумана. Програма модернізації Моне та створення ФРН. Причини, передумови та процес створення Європейського Об'єднання Вугілля та Сталі, Європейського Оборонного Співробітництва, Європейського Економічного Співтовариства та Євроатому.

Тема 4. Розвиток Європи у 60-70-ті рр. ХХ ст.

Роль Ш. де Голя у розвитку Франції. Вплив Франції на євроінтеграційні процеси у Європі, Стосунки Великої Британії та ЄС. Роль самітів в Гаазі та Парижі для подальшої стратегії Спільноти. Перше розширення ЄС. Приєднання Данії, Британії, Ірландії. Стагнація економіки та структурна перебудова, десятиліття з 1973-1974. Бременська зустріч: розрахункова одиниця Екю, паритети євровалют, механізми валютно-кредитної допомоги. Перехід до виборів євро депутатів прямим, загальним голосуванням.

Тема 5. Розширення і трансформаційні зміни в ЄС у 80-90 рр. ХХ ст.

Політика «Холодної війни», її логіка. Активізація інтеграційних процесів у другій половині 80-х рр. - першій половині 90-х ХХ століття. ЄС на зламі тисячоліть.

Чинники сповільнення інтеграційного будівництва. Прийняття Єдиного європейського акту. Друге розширення Співтовариства. Стабілізація Європейської валютної системи. Трансформаційні угоди 80-90-х рр. ХХ ст..

Тема 6. Проблема європейського вибору України: історичний контекст

Україна в європейському співтоваристві. Виникнення давньоруської держави і пошук нею свого місця в європейській системі координат. Геополітичні зміни і Україна.

Європейські цінності і Україна. Проблеми утворення і адаптації інститутів до вимог ЄС. Антикорупційні заходи. Угода про асоціацію. Безвізовий режим.

Тема 7. Загальні підстави права ЄС і його джерела. Право ЄС і національне право

Визначення права ЄС. Правова система ЄС. Правові засади ЄС. Проблеми адаптації законодавства. України до законодавства ЄС.

Міжурядова модель правової системи ЄС. Розподіл повноважень між ЄС та державами-членами. Принципи права ЄС щодо національного права. Пріоритет права ЄС. Субсидіарність і пропорційність. Обґрунтованість повноважень ЄС договірними положеннями. Пряма дія права ЄС. Пряме застосування права ЄС.

Тема 8. Правові акти ЄС

Первинне і вторинне право ЄС. Проблеми адаптації законодавства. України до законодавства ЄС.

Постанови, директиви, рішення: юридична характеристика та процедури прийняття. Шляхи імплементації директиви до законодавства держав-членів ЄС. Рекомендації та висновки. Міжнародні договори. Інші правові акти. Юридична сила та наслідки основаних правових актів ЄС.

Тема 9. Система інституцій ЄС

Структура інституцій. Збалансованість інститутів міжнаціонального і наднаціонального характеру. Особливості інституціональної системи ЄС. Розподіл влади в ЄС і поєднання функцій інституцій. Поліцентричність структури.

Характерні риси основних інституцій ЄС. Інституційна реформа в зв'язку з розширенням.

Тема 10. Інституції ЄС, що виконують основні функції

Істрія формування, завдання, сфери формування євроінституцій. Європейська Рада. Рада міністрів. Європейський парламент. Європейська комісія.

Суд ЄС. Суд першої інстанції. Судові рішення. Процедури прийняття рішень в ЄС.

Тема 11. Інституції ЄС, що виконують допоміжні функції

Забезпечення в ЄС консультативної, фінансово-інвестиційної, контрольно-наглядової і правоохоронної функції. Економічний і соціальний комітет. Комітет регіонів.

Європейський інвестиційний банк. Європейський центральний банк. Європейська система центральних банків. Рахункова палата. Омбудсмен. Європол.

Тема 12. Інституційні реформування ЄС

Економічна інтеграція. Конкурентна політика. Регіональна структурна політика. Соціальна політика. Спільна сільськогосподарська політика.

Вдосконалення інституційної системи ЄС. Ніццький договір про необхідність інституційних реформ. Проект до говору про заснування Конституції для Європи про інституційні перетворення. Лісабонський договір про інституційну систему ЄС. Європейський адміністративний простір

Тема 13. Спільні політики ЄС

Виникнення і закономірності формування спільних політик ЄС. Поняття економічної інтеграція. Конкурентна політика. Регіональна структурна політика. Соціальна політика. Спільна сільськогосподарська політика.

Правові основи, механізми реалізації, інституціональні засади, діючі моделі спільних політик ЄС. Процес формування спільних політик.

Тема 14. Соціальна політика ЄС

Виникнення і реалізація соціальної політики. Характеристика та перспективи соціальної політики ЄС. Амстердамський договір і реформа соціальної політики. Соціальна політика в установчих угодах ЄС. Соціальна хартія Євросоюзу. Європейський соціальний фонд і його основні функції. Європейська модель соціального захисту. Вплив розширення ЄС на соціальний розвиток.

Тема 15. Процедура і критерії вступу в ЄС

Копенгагенські критерії. Мадридські критерії. Етапи процесу вступу. Досвід переговорів про вступ країн Центральної та Східної Європи.

Основні етапи відносин Україна – ЄС. Програма інтеграції до ЄС. Адаптація українського законодавства до вимог ЄС.

Шлях вступу до ЄС країн Східної Європи.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
л		п	ла б.	інд.	с.р	л		п	ла б.	інд.	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Теорія та історія європейських інтеграційних процесів	10	4	2			4	24	4	2			3/2
Тема 2. Еволюційні етапи розвитку європейської ідеї	8	2	2			4	8					8
Тема 3. Інтеграційні процеси в Європі 40-50-х рр. ХХ ст.	6	2				4	8					8
Тема 4. Розвиток Європи у 60-70-ті рр. ХХ ст.	8	2	2			4	8					8
Тема 5. Розширення і трансформаційні зміни в ЄС у 80-90 рр. ХХ ст.	6	2				4	8					8
Тема 6. Проблема європейського вибору України: історичний контекст	8	2	2			4	8					8
Тема 7. Загальні підстави права ЄС і його джерела. Право ЄС і національне право	6	2				4	8					8
Тема 8. Правові акти ЄС	4	2	2				8					8

Тема 9. Система інституцій ЄС	6	2				4	14	4	2/0/2		8
Тема 10. Інституції ЄС, що виконують основні функції	7	2	2			3	8				8
Тема 11. Інституції ЄС, що виконують допоміжні функції	5	2				3	8				8
Тема 12. Інституційні реформування ЄС багатства	5	2				3	8				8
Тема 13. Спільні політики ЄС	5	2				3	8				8
Тема 14. Соціальна політика ЄС	7	2	2			3	8				8
Тема 15. Процедура і критерії вступу в ЄС	4	2	2				16				3/2
Індивідуальна робота	25				25		5			5	
Усього годин	120	32	16		25	47	120	8	2/4/2	5	105/103/105

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин, денна форма	Кількість годин, заочна форма
1	Державний суверенітет і інтеграція. Історія європейської інтеграції. Досвід Британії	2	2
2	Еволюція ідей об'єднаної Європи. Досвід Франції	2	0/2/0
5	Право ЄС. Німеччина	2	-
7	Документи ЄС про заснування. Литва.	2	-
9	Спільні політики ЄС . Соціальна політика. Чехія	2	-
11	Інституційні реформування ЄС. Болгарія.	2	-
13	Спільні політики ЄС. Латвія.	2	-
15	Контрольна робота	2	-
	Разом	16	2//4/2

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	Кількість годин, заочна форма
1	Огляд та конспект статей у популярних і фахових виданнях	15	30
2	Закріплення лекційного матеріалу	8	20
3	Підготовка до семінарських занять	10	15
4	Підготовка матеріалів, таблиць, графіків про країни-члени ЄС	6	12
5	Систематизація перед іспитом	8	43/41/43
	Разом	47	110/108/110

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальним завданням з дисципліни «Європейська інтеграція» є реферат, який є творчою роботою, виконаною на основі аналізу наукових, популярних джерел і законодавчої бази з обраного питання. Реферат містить такі обов'язкові складові:

1. Вступ. Актуальність тематики для України.
2. Аналіз євро інтеграційного досвіду країн Східної Європи і пост-радянського простору.
3. Огляд нормативної бази з обраного питання.
4. Розкриття основного змісту.
5. Висновки та пропозиції.
6. Перелік використаних джерел.

Реферат повинен містити посилання у тексті на джерела інформації. Статті, монографії, що використовуються у рефераті, повинні бути видані після 2000 року. Реферат має обсяг до 15 сторінок і оформлюється відповідно до вимог, що пред'являються до подібного роду робіт.

Теми рефератів

1. Теорії європейської інтеграції, засади політики європейської інтеграції.
2. Історичні витоки і етапи європейської інтеграції.
3. Зона вільної торгівлі з ЄС: закономірності створення та функціонування.
4. Політична та економічна основа європейської інтеграції.
5. Соціальна політика ЄС.
6. Країни-донори і країни-отримувачі допомоги в Європейському Союзі.
7. Реформи країн Східної Європи у процесі євроінтеграції – Польща, Чехія, Словенія, Болгарія.
8. Європейські цінності як чинник євроінтеграції.
9. Поняття європейської єдності та європейська ідентичність.
10. Вплив громадської думки на процеси євроінтеграції. Брекзит Британії.
11. Основні напрямки та механізми реформування інститутів ЄС.
12. Сучасні особливості і виклики у євроінтеграційних процесах.
13. Особливості права і правозастосування в Європейському Союзі.
14. Європейська Хартія місцевого самоврядування та її роль для України..
15. Первинне та вторинне право ЄС.
17. Інституції Європейського Союзу та шляхи їх реформування.
18. Європарламент: створення, склад, основні напрямки діяльності.
19. Природа і сутність спільних політик Європейського Союзу.
20. Інституції ЄС у процесі вироблення та реалізації спільних політик.

21.Процедури та критерії вступу до ЄС. Досвід країн пост-радянського простору.

22. Досвід переговорів про вступ країн Центральної та Східної Європи до ЄС для України.

23. Розширення ЄС – історія та сучасні виклики

24. Міграційна політика ЄС. Сучасні виклики.

25. Податкова і митна політика ЄС.

7. Методи контролю

Вивчення дисципліни «Європейська інтеграція» завершується складанням заліку.

8. Схема нарахування балів (денна форма)

Поточне тестування та самостійна робота															Інди- виду- альна рабо- та	Залік	Разом		
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	Т 11	Т12	Т 13	Т 14	Т 15				Контрольна робота	
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	10	20	40	100

Схема нарахування балів (заочна форма)

Поточне тестування та самостійна робота															Залік	Разом		
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	Т 11	Т12	Т 13	Т 14	Т 15			Контрольна робота	
5	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	6	10	40	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	

9. Рекомендована література

Основна література

1. Абетка законодавства Європейського Співтовариства. – К. : ТОВ “Вірксам”, 2001. – 112 с.
2. Актуальні проблеми державного управління процесами європейської та євроатлантичної інтеграції. – Вип. 15 / за заг. ред. В. П. Горбуліна, академіка НАН України, д.т.н. – К. : ДП «НВЦ «Євроатлантикінформ», 2005. – 248 с.
3. Амстердамский договор // Европейский Союз: прошлое, настоящее, будущее. – М. : Международная издательская группа «Право», 1999. – 192 с.
4. Білорус О. Г. Економічна система глобалізму : монографія / О. Г. Білорус. – К. : КНЕУ, 2013. – 360 с.
5. Буряк П. Ю. Європейська інтеграція і глобальні проблеми сучасності : навч. посіб. / П. Ю. Буряк, О. Г. Гупало. – К. : Хай -Тек Пресс, 2008. – 336 с.
6. Газін В. П. Новітня історія країн Європи та Америки (1945-2002 роки) : навч. посіб. / В. П. Газін, С. А. Копилов. – К. : Либідь, 2014. – 624 с.
7. Глобалізація і безпека розвитку : монографія / за ред. О. Г. Білоруса / НАН України ; Ін-т світової економіки і міжнародних відносин. – К., 2001. – 733 с.
10. Дайнен Д. Дедалі міцніший союз. Курс європейської інтеграції / Д. Дайнен ; пер. з англ. – К. : К.І.С., 2006. – 696 с.
8. Дахно І. І. Міжнародна економіка : навч. посіб. / І. І. Дахно. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : МАУП, 2006. – 248 с.
9. Дзяд О. В. Спільні політики Європейського Союзу та їх значення для України : навч. пос. / О. В. Дзяд, О. М. Рудік ; за заг. ред. М. Бойцуна, І. Грицяка, Я. Мудрого, О. Рудіка, Л. Прокопенко та В. Стрельцова. – К. : Міленіум, 2009. – 668 с.

Допоміжна література

1. Договоры об учреждении Европейских Сообществ // Европейский Союз: прошлое, настоящее, будущее. – М. : Международная издательская группа «Право», 1994. – 390 с.
2. Европейский Союз на пороге XXI века: выбор стратегии развития / под ред. Ю. А. Борко (отв.ред.), О. В. Буториной. – М. : УРСС, 2001. – 471 с.
3. Європейська інтеграція: крок за кроком : посібник для журналістів / Д. Кобут, В. Замятин, І. Підлузька та ін. – К. : Фонд “Європа XXI”, 2001. – 216 с.
4. Європейський Союз. Консолідовані договори / за наук. ред. В. Муравйова. – К. : Port-Royal, 1999. – 206 с.
5. Європейський Союз: основи політики, інституційного устрою та права : навч. посіб. – Видавець : Товариство Карла Дуйсберга / упоряд. Ін-т

європолітики, Берлін ; наук. ред. В. П'ятницький. – К. : Вид-во «Заповіт», 2000.

6. Інституційний і адміністративний потенціал забезпечення процесів європейської та євроатлантичної інтеграції України. – Вип. 31 / за заг. ред. В. П. Горбуліна. – К. : ДП “НВЦ “Євроатлантикінформ”, 2006. – 192 с.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. <http://europa.eu/> - (сайт представлений мовами країн-членів ЄС) Портал Європейського Союзу

2. europa.dovidka.com.ua/ee.html#European_Union - (укр.) Глосарій термінів Європейського Союзу

3. <http://uz.gov.ua/ci/org/ec/agr920207.html> - (укр.) Сторінка “Договір про Європейський Союз” на сайті “Українські залізниці”

4. <http://ec.europa.eu/euro/entry.html> - (на мовах 12 країн-членів ЄС) Євро - грошова одиниця 12 країн-членів ЄС. Все, що необхідно знати про євро

5. <http://ec.europa.eu/citizensrights/> - (англ. версія) Розділ “Офіс офіційних публікацій ЄС” на сайті “Європейська комісія”.

6. http://www.europarl.europa.eu/home/default_en.htm - (на мовах 22 країн-членів ЄС) Сайт “Європейський парламент”

7. http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.ASP?lang=en - (англ. версія) Сайт “Рада Європейського Союзу”

8. http://ec.europa.eu/index_en.htm - (на мовах 16 країн-членів ЄС) Сайт “Європейська Комісія” <http://curia.europa.eu/en/index.htm> - (на мовах 22 країн-членів ЄС) Сайт “Європейський Суд Юстиції”

9. <http://www.euro-ombudsman.eu.int/default.htm> - (на мовах 22 країн-членів ЄС) Сайт “Європейський Омбудсмен” http://www.medialaw.ru/laws/other_laws/european/index.htm - (рос.; англ.) Сторінка “Документи Європейського Співтовариства про ЗМІ” на сайті “Право і засоби масової інформації”

10. <http://www.rian.ru/spravka/20070325/62576736.html> - (рос., англ. версії) Довідка “Європейський Союз. Історія становлення” на сайті “Російська інформаційна агенція “Новини”.